

БӨЛІМ: ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Қаржылық сауаттылық деген не және оны қалай арттыруға болады: несие мен рассрочкадан сақтану жолы

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2026

ТІРЕК СӨЗДЕР
жинақ, қаржы тәртібі, қаржылық сауаттылық, несие, рассрочка

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188703/>

Қаржылық сауаттылық деген не және оны қалай арттыруға болады? Мен 30 жыл бойы бір заңдылықты анық көрдім: несие алған адамдардың 9-ы 10-нан 5 жылдан кейін де сол қарызды әрең өтеп жүреді. Қағазда бәрі әдемі: айына аз ғана төлейсің, телефон бірден қолыңда, тұрмыс жеңілдейді. Ал шындықта несие — байлыққа жол емес, кедейлікке тұзақ. Рассрочка — «тегін ақша» емес, болашақ кірісіңді бүгін жұмсау. Қарыз — ұйқыны ұрлайды. Жинақ — бостандық береді.

НЕСИЕ/РАССРОЧКА ШЫН МӘНІНДЕ ҚАНША ТҰРАДЫ — НАҚТЫ ЕСЕП

Адамдар ең алдымен ай сайынғы төлемге қарайды. Қате осы жерде басталады. Телефон 100 000 теңге тұрса, рассрочкада ол көбіне 12 айға бөлініп, үстінен қосымша төлемдермен 135 000–145 000 теңгеге дейін барады. Яғни сен бүгін 100 000 теңгелік зат алмайсың, ертеңгі 145 000 теңге еңбегіңді сатып аласың.

Мысал қарапайым. 100 000 теңге телефонды 12 айға 12 083 теңгеден төлейсің делік. Бір қарағанда оңай. Бірақ ай соңында тағы комиссия, қызмет ақысы, сақтандыру, кешіктірсен өсім қосылады. Сонда нақты баға 145 000 теңгеге дейін жетуі мүмкін. Бұл — 45 000 теңгені жай ғана күтіп жүріп жоғалту деген сөз.

Несие де осылай. 500 000 теңгені 24 айға алсаң, ай сайын 30 000–35 000 теңге кетеді. Бірақ соңында сен 500 000 емес, 700 000 теңгеге жуық қайтарасың. Демек, банк саған ақша бермейді — сенен ақша табады.

БАНКТЕР МЕН ДҮКЕНДЕР СЕНІ ҚАЛАЙ АЛДАЙДЫ —

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Олар саған «айына бар болғаны 9 990 теңге» дейді. Үлкен соманы кішкентай бөлшекке бөліп көрсетеді. Ми соған алданып қалады. Адам 120 000 теңгені бірден беруге қиналады, ал 9 990 теңгені «ештеңе емес» деп көреді. Солай сатып алады.

Тағы бір айла — асықтыру. «Тек бүгін», «соңғы дана», «жеңілдік аяқталады» дейді. Сен ойланбайсың. Ал ойланбаған адам қарызға тез кіреді.

Үшінші тәсіл — ұят сезімі. Жаңа телефон, жаңа киім, жаңа көліксіз қалғандай сезіндіреді. Біреу қымбат затпен өзін көрсетеді, екіншісі соған ілесемін деп қарызға батады. Бірақ сән үшін алған несие ешқашан тыныштық бермейді.

НЕСИЕСІЗ ӨМІР СҮРУДІҢ НАҚТЫ ЖОЛЫ — ҚАДАМ БОЙЫНША

Біріншіден, несие алуды доғар. Бұл бірінші ереже. Бір айға, екі айға, «кейін жабамын» деп алма. Көбіне «кейін» деген уақыт келмейді.

Екіншіден, қажет пен қалауынды бөліп үйрен. Ас, жолақы, баспана — қажет. Үшінші телефон, қымбат аяқкиім, сәнді үстел — көбіне қалау. Қалау үшін қарыз алма.

Үшіншіден, үлкен сатып алуға 3 ай күту тәртібін енгіз. Қазір алғың келсе, 90 күн күтіп көр. Осы уақыт ішінде заттың шынымен керек пе, жоқ па, түсінесің.

Төртіншіден, айлық түскен күні табыстың бір бөлігін бірден бөлек қой. Ақша қолда тұрса, тез кетеді. Көзден таса болса, сақталады.

ЖИНАҚТАУДЫҢ 3 АЛТЫН ЕРЕЖЕСІ

- **Айлықтың кемі 20%-ын** бірінші кезекте бөліп қой. Мысалы, айлығың 200 000 теңге болса, 40 000 теңге қолыңа тимей тұрып бөлек кетсін.
- **Апта сайын жина.** Айдың соңын күтпе. Аптасына 10 000 теңге жинасаң, айына 40 000 теңге болады. Бұл тәртіп ақша тәрбиелейді.
- **Жинаққа қол созба.** Ол тек төтенше жағдайға керек: дәрі, жол, кенет шығын. Көңіл көтеруге емес.

Мен талай отбасын көрдім: айлығы көп, бірақ қолында ақша жоқ. Себебі табыс емес, тәртіп маңызды. 150 000 теңге алатын адам да жинай алады, 500 000 теңге алатын адам да жинай алмауы мүмкін.

«БІРАҚ АҚША ЖЕТПЕЙДІ» ДЕГЕН СЫЛТАУҒА ЖАУАП

Ақша жетпесе, несиеге жүгірме. Шығынды қысқарт. Үйдегі 3 артық төлемді тап: керек

емес жазылым, сырттан тамақ, жоспарсыз сауда. Аптасына 2 рет сырттан тамақ алсаң, айына 20 000–40 000 теңге шығады. Сол ақшаны жинауға болады.

Екінші шешім — тізіммен сатып алу. Дүкенге тізімсіз барма. Тізімсіз барған адам 10 000 теңгеге керек емес зат алып шығады. Бұл — мен жылдар бойы көрген шындық.

Үшінші шешім — табысты кішкентай жолмен көбейту. Қосымша жұмыс, артық сағат, үйдегі бос затты сату. Бастысы — қарыз арқылы емес, еңбек арқылы жету.

ҚАРАПАЙЫМ ШЫНДЫҚ: РАССРОЧКА АЛМА

Рассрочка алма. Себебі ол сенің ертеңгі ақшаңды бүгін жейді. Бір сәттік қуаныш үшін айлар бойы қысымда жүресің. Телефон бір жылда ескіреді, ал төлемі ұмытылмайды. Қарыз алған үйдің іші тыныш болмайды, өйткені әр айдың басында төлем есіңе түседі.

Жақсы адам бай болған соң жинамайды. Алдымен жинайды, содан кейін ғана тынышталады. Сол үшін тәртіп керек. Қатты тәртіп.

ҚОРЫТЫНДЫ: БҮГІН ЖАСАЛАТЫН БІР ІС-ҚИМЫЛ

Бүгін бір нақты іс жаса: барлық қарыздарыңды жаз. Қай банкке, қанша теңге, неше ай, ай сайын қанша төлейсің — бәрін қағазға түсір. Сосын келесі 30 күнге бір шешім қабылда: жаңа несие жоқ, рассрочка жоқ, жоспарсыз шығын жоқ. Осы бір айдың өзі сенің қаржыңды өзгертеді.

Қаржылық сауаттылық деген — ақылды сөз емес. Ол — қарызға кірмеу, ақшаны ұстай білу, ертеңгі күніңді бүгін қорғау. Бүгін тәртіп басталса, ертең тыныштық келеді.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.